САНА ОЛОХ

ЧУРАПЧЫ УЛУУЬУН ХАБЫАТА.

ХАҺЫАТ 1931 СЫЛ АЛТЫННЫЫ 15 КҮНҮТТӨН ТАХСАР.

№ 25 (7978). ✦ 1996 сыл олунньу 29 күнэ. Чэппиэр. ✦ Сыаната—502 солкуобай.

ТОХСУННЬУГА ТАБААРЫ АҒАЛЫЫ

Республика эргиэнин тэриллэлэрэ быйыл тохсунньуга аастыт сыл туһаанныах кэмнэрэр быдан ардыах норуот туттар сүрүн табаарын ылдылар. Оптовай структураларынан эргитэн тиэйэн аралыллыбыт сахар, мээккэ бурдук, эт кэнсиэрбэтин, үүт уонна оҕуруот аһын 60-80 бырыһыаннара кирдэ. Эргиэн предприятиелары-гар кэлбит аһылык бородуукталарын кэммэйдэриттэн бүтүннүүтүттэн олохтоох хаччыйаччылар ирэттэригэр тиксэр: сымыт 56,3, эт уонна хөтөр 46,8, халбаһы уонна ыһаммыт бородуукталар 31,8, хортуоппуй 24,5 бырыһыаннара. Былырыыгытаатар элбэх ынах уонна үүнээйи арыта, куруппа уонна таҥас суулар мыыла баар. Сахар, кондитерскай оҕоһуктар, сирэй суулар мыыла (Аппабырга), хортуоппуй (Ньурбаҕа), кондитерскай оҕоһуктар (Өлүөхүмэҕэ), синтетическэй суулар средстволар (Өлөөнчө), мээккэ бурдук (Верхоянскайга) букатын суохтарын кэриэтэ.

СИА.

УЛУУС 1995 СЫЛГА ҮЛЭТИН ТҮМҮКТЭРЭ

ТЫА ХАҺААЙЫСТЫБАТА.

1996 сыл тохсунньу 1 күнүн турутунан, улууска тыа хаһаайыстыбатыгар 381 үлэһиттээх «Мыҥаҕаайы», «Чыаппара», «Хадаар» тибааристыбалара, Хатылыга 42 үлэһиттээх «Харбала» акционерный общество баллар. Киниэ́р 1730 ынах сүөһүү, 1824 сылгыны иитэн туруораллар. «Харбала» АО үлэһиттэрэ «Хатылы» коллективнай хаһаайыстыба аһылыктыгар ылбыт өлүүлэрин 32 ынах сүөһүү холбоон иитэн иһэн, сылгы ылбыт хаһыҥ—иннэлэриэгэр тоттару биэрэн эстилэр. Маҥтан ыла бурдугунан уонна сылгы, сайыл ыччатыгар дьарыгырар былаанныахтар. Ол тыыннаах баран, сылгылара 69 тэбэ эрэ. Киһи өтөрүнэн лохуот ылан байыы-тайаам диэн эххэ, тутах сыыппара. Хаһаайыстыбалар 426 ынах сүөһүү, 335 сылгыны соҕотуоннальнай тэриллэлэргэ туттарыллар, эки аанан 35 ынах сүөһүү, 110 сылгыны тутуннулар. «Мыҥаҕаайы» табаарыстыба сүүстэн тахса ынах сүөһүү үлэһиттэрин ыччата хардары ахсаанна тутуна. Сыл устата 157 ынах сүөһү, 71 сылгы кэннүүнэн өлө. Ордук элбэх өлүү, «Мыҥаҕаайы» табаарыстыбаҕа таһаарылыыта, туһаныллаҕынан 103 уонна 60 тэбэ.

Табаарыстыбаларга 100 ынахтан, тиэйэттэн 74 ыырэ, 100 биэтэн 59 кулун ылылыыта. «Мыҥаҕаайы» табаарыстыбаҕа сылгы тэрүөрэ намыһах, 100 биэттэн 42 кулуну ылылар.

Улуус дьаһалтатын 1995 сыл ахсыныы 4 күнүнэ 465 № дэх дьаһалынан 1996 сыл тохсунньу 1 күнүн турутунан иэйиллиннэ уонна баайыны хаһаайыстыбалара сүөһүлэрин биэрэннэрин ыытыыга иэйиллиэктэр ветеринарный үлэһиттэрэ тардыллыыттарын түмүгэр сүөһү учуота быйыл балачча чуолкайданна. Биэрэнис түмүгүнэн, улууска 23139 ынах сүөһү, ити иһиттэн 8533 маанылык ынах, 3605 сибиинньэ, 8306 сылгы иитиллэн турар. 1994 сылы кытта тэҥнээтэххэ, ынах сүөһү ахсаана 2042, ол иһиттэн маанылык ынах 793, сибиинньэ 153, сылгы 401 тэбэнэн аччаата. Оҥоос көрдэхпэ, сүөһү ахсаана улаханнык аччаабыт курдук, дьиҥнэр, аастыт сыллаахха, сорох иэйиллиэктэр дьаһалталарын специалистара сүөһү учуотуттар көтүмэхтик сыһыанастыттарын түмүгэр, хос учуот ыытыллыбыт. Оо курдук, Хайахсыт дьаһалтатын специалиһа иэйиллиннэ сүөһүтүгэр баайыны хаһаайыстыба сүөһүтүн эбэн көрдөрөн, иэйиллиэк үрдүнэн ынах сүөһү ахсаана 497 тэбэнэн эбиллэн отчуоттаммыт. Чурапчы сэлиэнньэтин дьаһалтатын специалиһа сүөһү турар сиринэн учуокка ылыллыбытын аахсыбакка, иэйиллиэктэр дьаһалталарга иитиэххэ турар сүөһүлэргэ оҥорбут эбин истатистиэктэрин хомуйан ылан, бэйэтин сүөһүтүгэр механически эбэн кэбиспитин түмүгэр хас эмэ сүүһүнэн сүөһү тахсыбыт. Аҥардас бу икки дьаһалталар аастыт сыллаахха тыыныыччаттан тахса ынах сүөһүү эбин гуруппуттар.

Аастыт сыллаахха сүөһү маассабай өлүүтэ ордук элбэхтик өрүс эҥэрдээх иэйиллиэктэргэ Соловьева, Болугурга таһаарыллыбыта. Вет-үлэһиттэр бигэргэтэллэриннэн, сүөһүгэ ухаан сыстыганнаах ыарыы турбатах. Сүөһү өлүүтэ от хаачыстыбата күһаҕаннаттан, көрүүнэтин иэлтэҕүттэн уонна күһүгүгү өрүтүгэр кэлчээри суоҕуттан, хаһыы кэмнэриттэн ыытаныаһыттан таһаарыллыбыта. Итинник таһынан баайыныйдар да, чаанныйдар да харчыга ааҕыйан, элбэх сүөһүү эккэ өлөрөн, хайа кыалларынан батардылар. Сүөһүттэн ылылар бородуукталары батарыыга государство өрүтүгэр ойебуо кырата чаанныйдар да баайыныйдар да ылыктан элбэх сүөһүү иитэллэриэгэр улаханнык көҕүлэбэтин, иитэриэн үөскэтиэхтэн туһунан аһаҕастык этиллэр.

Ынах, сылгы ахсаана 1994 сылы кытта тэҥнээтэххэ, Алаҕар, Мугудай, Сылгыт, Хадаар, Хоптоҕо, Чакыр иэйиллиэктэриэгэр эбиллиннэ, Болугурга, Кылаанныахха, Кытаанахха, Хахымаахха 101-177 тэбэҕэ тиийэ аччаата, оттон Соловьев иэйиллиэгин ынах сүөһүтэ 374 тэбэнэн сарбыллыбыта. Улууска 6387 хаһаайыстыба баарыттан 28,8 бырыһыанна (1842 хаһаайыстыба) олох сүөһүтэ суох, ити иһиттэн 15-һэ баайынай хаһаайыстыбата. Иэйиллиэктэриэн ылар буоллахха: Төлөйгө—«Иванушка» (Попова Г. И.), «Чэччим» (Коркин А. В), Хоптоҕоҕо—«Чолбон» (Тарабукин В. В.), «Дархан» (Новгородов И. И.), Кытаанахха—«Халыттыман» (Захаров В. В.), Ойдылуунга — «Дойдау» (Дыдаев П. П.), «Сюрприз» (Карпова А. Г.), Чурапчы сэлиэнньэтигэр «Искра» (Турантаев С. Л.), «Минкээс» (Ксенофонтов И. И.), «Кэрэ» (Керемясов В. И.), «Алаас» (Сивцев М. В.), «Аартык» (Борисова Е. П.), «Сир» (Макаров П. М.), «Арҕаа» (Миронов А. С.), «Бор» (Порядин Н. И.). Онон сирдээх-уоттаах эрээри, сүөһүү киттиммэт эбэтэр сир үлэтинэн дьарыктаммат буоллахха, баайынай хаһаайыстыбатын аатын сүгэр табыгаһа суох буолуо.

Тохсунньу 1 күнүнээҕи турутунан 381 баайынай хаһаайыстыбата баар, 1995 сылга 25 саха хаһаайыстыба тэриллиннэ. Киниэ́рэ 21483 гектардаах сир бэриллиннэ. Баайынай хаһаайыстыбалара тэриллэхтэриттэн аҥыс хаһаайыстыба үлэтин тохтотто. Улууска баар ынах сүөһү 27,1 (6262 тэбэ), сылгы 39,1 (3245 тэбэ) бырыһыаннара баайынай хаһаайыстыбаларын ирэттэриэгэр тиксэр. Аастыт сылга баайынайдар 941 тонна эти, 3813 тонна үүтү оҥордулар.

Кырымахтаах хаҥа сайыл иитиэннэн «Хадаар», «Мыҥаҕаайы», «Чыаппара» табаарыстыбалар уонна «Харбала» акционерный общество дьарыктаммыттар. Киниэ́р сыл саҥатыгар баар 224 иҥэ сайыларыттан 566 тэрүөҕү ылылар, ортотунан бир иҥэ сайыл 2,5 оҕону биэрдэ. Бир иҥэ сайылтан «Чыаппара» 2,6, «Харбала» 2,3, «Хадаар» 2,9 оҕону ылылар. Хаһаайыстыбалар 517 сайылы тиирэ аанан өлөрдүлэр. 228 иҥэ сайылы иитиэҥэ хаппардылар.

Улуус үрдүнэн контрактация дуоҕабара үүккэ туоллар, эккэ ырааҕынан туолбата (63,5 бырыһыан), 1994 сылы кытта тэҥнээтэххэ, эти туттарыы 785 тоннаннан итэҕэс. Эккэ контракт дуоҕабарын толорбут хаһаайыстыба суох, оттон баайынайдартан кытаанахтар уонна хадаардар эрэ толордулар.

Улуус үрдүнэн 1698 ынах сүөһү туттарылынна, сүөһү орто ыйаанына 349 кг тэҥнэстэ, 70 бырыһыана үрдүк уоҕуулаҕынан туттарылынна.

Саас туорахтаах культураҕа аанан 2859 гектар ыыллыбыттаан 67 бырыһыана (1924 гектар) бэйэтин аналынан хомуллан, гектартан ортотунан 7,5 центнер бурдук ылылынна. Сааскы өрүтүгэр кураанаан, баайыныттан туруктаах үүнүүнү ылбатылар. Онуоха эбии 1000-нан гектардаах баайыныны сүөһү, тэбистэ. Онтон туох да үүнүүнү ылбатылар. Ол курдук, «Мыҥаҕаайы» табаарыстыба 120, «Харбала» 289, Мугудайга 158, «Агро» ассоциация 102, Ойдылуунньаары ПТУ 20, «Бурдук» уонна «Чэччим» баайынай хаһаайыстыбалара туһаннаарыынан 128, 142 гектардаах бурдук ыыллыбыт баайыныаларын сүөһүгэ мэччиттиэлэр.

«Мыҥаҕаайы» табаарыстыба 10 гектар иэнтэн баара-суоҕа 21 центнер хортуоппуйу үүнэрдэ, 6 гектартан 50 тонна картошканы ылла. Баайынайдар 71 гектартан 525 т хортуоппуйу үүнэрэн, гектартан ортотунан 74-түү центнери ылылар. Киниэ́рэ Соловьев иэйиллиэгэр «Кытыл» (Хомподоев А. А.) 25 гектартан 250 т, Хоптоҕо «Наадаар» (Кардашевскай В. Г.), 12 гектартан 120 тоннаны үүнэрэн, гектартан ортотунан 100 центнери ылылар. Ыйыы уоҕосай иэнэ 3856 гектарга тиийдэ, итиэннэ 46,5 бырыһыана сүөһү аһылыгар аанан.

Улуус үрдүнэн, иэйиллиэньэни киллэрэн турар, 46114 тонна от соҕотуонналанна, 1994 сылы кытта тэҥнээтэххэ, 12280 тоннаннан элбэх. Элбэх сыллаах от ыыллыбыттан сайын 218 гектар туһаныллар болдьоҕо аанна, ыйыы иэнэттэн аактаннан туорахтыыллыбыта, 301 гектар хаалбыыттан 271 гектарын охсон 188 тонна от ылылар.

ПРОМЫШЛЕННОСТЬ

Улууска 4 промышленнай предприятиеҕа 172 киһи үлэлиир. Үлэһит ахсаана 1994 сылтан 22 киһинэн аччаата. Промышленнай предприятиеҕа үлэһит ыйдааны орто хамнаһа 643 тыс. солк. тэҥнэһэр буоллаҕына, маһы таҥастыыр комбинакка 226 тыс. солк., «Амма-Падани-Даймонга» 534 тыс. солк. Промышленнай предприятиелар аастыт сылга 14118 мил. солк. суумалаах бородуукпуйаны оҥордулар. Итиэ иһиэгэр маһы таҥастыыр комбинат 34 мил. солк. суумалаах оскуола үөрэтиллэриэгэр аналлаах мэнбэлэн, оҕо садтарыгар аһылык остуолу, олоппоһу, интернат-оскуола оҕолоругар 100 уустука орону оҥорон батарда, матырыйаалы атыылаһар үбэ суох буолан, дьиэ тэриллэн оҥорбот буоллаҕа. Эт-үүт комбината 215 т арыыны, 548 т үүт бородуукталарын оҥорон иэйиллиэньэҕэ атыыта таһаарда.

КАПИТАЛЬНАЯ ТУТУУ

Аастыт сыл устата 30586 мил. солк. суумалаах капитальнай уруулар туһаныллыннылар, олортон 99,98 бырыһыана, эбэтэр 30581 мил. солк., киниэ́ммит капитальнай уруулар суоттарыгар. 17966 мил. солк. суумалаах сүрүн фондалар олохтоох киллэриллиннилэр, ол иһиэгэр 8726 мил. солк. сүрүн фондалар улуус хаһаалтатын иэйиллиэгэ капитальнай тутуу управлениетын (начальник Аммосов П. Е.) иҥэн олохтоох киллэриллибит сүрүн фондалар 3,7 бырыһыаннара (325 мил. солк.) Тыа хаһаайыстыбатын министерствотын, 4,6 бырыһыаннара (399 мил. солк.), «Илин Энэр» экономическай сайдыы заводын, 91,7 бырыһыаннара (8002 мил. солк.) улуус бюджетын үбүлэһиннэриэн үлэҕэ киллэриллиннэ. Улуус бюджетыгар көрүллүбүт государство үбүнэн 8600 мил. солк. капитальнай тутуу үлэтэ ыытыллыбыта. Ол иһиэгэр социальнай объектары тутуурга 8265 мил. солк. ороскуоттаммытыттан 6934 мил. солк. (83,9 бырыһыан) Дириҥнэ таас оскуола тутуутугар, 1031 мил. солк. (11,9 бырыһыан) дьон олорор уоҕосай дьиэлэри тутуурга үбүлэнэ. Государство бу үбүлэһиннэриэн Арылаахха 4 квартиралаах (294 кв. м), Хатылыга 2 квартиралаах (164 кв. м) уоҕосай дьиэлэри, Дириҥнэ 392 миэстэлээх таас оскуола үлэҕэ киирдиллэр. 298,6 мил. солк. суумалаах араас техника, оборудование атыылаһылынна. Тыа хаһаайыстыбатын министерствотын үбүлэһиннэриэн 371,9 мил. солк. капитальнай уруулар оҥоһуллуннулар. 324,8 мил. солк. сүрүн фондалар үлэҕэ бэриллиннилэр. Ол иһигэр Уһун Куөлгэ пилорама (62,6 мил. солк.), Маралаайыма тириини таҥастыыр сыах (262,2 мил. солк.) үлэҕэ киирдиллэр. «Аполис» АК үбүлэһиннэриэн Чурапчы сэлиэнньэтигэр 784 миэстэлээх таас оскуола котельнайа ситэриллэн, госкомиссия оскуола үлэҕэ киирбитин туһунан актаҕа илии баттаата. Бу объект тутуллубут сыаната 5502 мил. солк. тэҥнэстэ.

«Илин Энэр» ЭСЭ үбүлэһиннэриэн интернат-оскуолаҕа квартальнай котельнай газо-конденсаккка реконструкциялаана (378,2 мил. солк.).

Улуус тутар-таҥар тэриллэлэрэ 15770,9 мил. солк., ол иһиэгэр бэйэлэрин күүстэриэн 15500,6 мил. солк. бэдэрээттэһэр үлэни толордулар. «Якутагропромстрой» МПМК-та 8431,0 мил. солк., «Якутводиелиорация» ПМК-та 2750,0 мил. солк., «Якутсельстрой» ПМК-та 1055,8 мил. солк., суолу-тутар-эрэмуеннуур участок 1714,1 мил. солк., «Аартык» табаарыстыба 1820,8 мил. солк. суумалаах үлэни ыыттылар.

Сыл устата улуус үрдүнэн 16825 кв. м уоҕосай иэйиллиэх 264 чаанныйдар дьиэ тутулуннна. Ол иһиэгэр Чурапчыга 53 дьиэ (3540 кв. м), Мыҥаҕаайыга 29 (1805 кв. м), Хайахсыкка 23 (1210 кв. м), Сылгыга 18 (1579 кв. м), Болтоноҕо 15 (718 кв. м), Алаҕарга 19 (1332 кв. м) уо. д. а. Чаанныйдар дьиэ тутуутугар государство үбүлэһиннэриэн 9700 мил. солк. ороскуоттаана.

СОЦИАЛЬНАЯ САЙДЫЫ

1996 сыл тохсунньу 1 күнүнээҕи турутунан, иэйиллиэньэ ахсаана 19774 киһиэхэ тиийдэ, 1994 сылтан аччаабыта 130 киһи. Иэйиллиэньэ 28 сиринэн бөлөхтөөн олорор.

(Бүтүүтүн 2 стр. көр).

УЛУУС 1995 СЫЛГА ҮЛЭТИН ТҮМҮКТЭРЭ

(Бүтүүтэ. Иннин 1 стр. көр).

Аастыт сылга 413 оҕо төрөөтө, 189 киһи өлүө, итиннэ 1 сылга диэри саастаах 5 оҕо 1994 сылы кытта тэнгиэтэххэ, оҕо төрөөбүнэ 73-кэ аҥыйаата, киһи өлүүтэ 30-нан эбилиннэ.

1995 сылга 148 мал ЗАГС органнарынан регистрацияланна, итиннэ Чурапчы сэлиэнньэтигэр 59, Болугурга 11, Одьулуунга 15, Сорох нэһилиэктэргэ холбоһуу олус аҥыйах, холобур, Болтоҥоҕо, Бахсыга биирдии эрэ. Сыл устата 24 мал арааҥыста. Кэлин икки сылга 48 мал олоҕо алдьанна. Ол үксэ ыргыллааһынтан сибээстэах. Оҥу медицина даанайдара туоһулуулар. Сыл устата 125 хроническай алкоголизмынан мааллыар киһи учуокка саҥа ылыллыбыт. Онон улуус үрдүнэн итинник диагноостаах 381 киһи учуокка турар, эбэтэр 1994 сылтан 107 киһиэн эбилиннэ. Аастыт сылга 1039 киһи араас көрүнүгэх эчэйиҥи уонна сүҥүрүүнү ылан регистрацияланна, итиннэ 33,9 бырыһыана 18-тэр дьаҥа саастах оҕо. Нэһилиэнньэ 56,8 бырыһыана (11225 киһи) араас ыарыынан мааллыар. Ыарыһах 61,5 бырыһыана тыынар органа куһаҕан. Итинн тэҥэ тирии ыарыыта уонна араас сыстыганнаах ыарыы дьэлэйиитэ уу, салгын буорту буолуутуттан сибээстээҕэ чуолкай. Улууска аһаҕас сылгыгынан 71 киһи мааллыар, эбэтэр 1994 сылтан 7 киһиэн эбилиннэ.

Оҕону түһэртэрии кэлин икки сылга балтараалыы сүүкэ, эбэтэр 300-тэн тахсыҥа, тиийдэ.

Улуус үрдүнэн 337 куойыллаах 15 балыыһа, 20 мунэстэлээх дьахтар төрүүр дьиэтэ, 12 фельдшерскэй пуун баалдар, олорго 54 араас итэлээх врачтар, 218 орто-сүҥүөх мед-үлэһиттэр үлэлиилэр. Аастыт сылтан врачтар ахсаннара 15, орто сүҥүөх мех-үлэһиттэр ахсаннара 46 киһиэн аҥыйаата.

Оскуолаҕа киирэн иннинээҕи саастаах оҕолорго 34 уһуйаанга 1489 оҕо сылдьар, миэстэн үс саһыттан үөскэ саастаах оҕо 84,2 бырыһыанын ылар. Итиннэрэ бармата 696 киһи үлэлиириттэн педкадра 257 киһи. Оҕо учреждениелэрин дьаҕаларын 76 бырыһыана капитальнай ремуонтка ыытыллыбар, итиннэ 11-рэ аварийнай туруктаах.

1995 сылга нэһилиэнньэҕэ 2046,1 мил. солк. төлөбүрдээх өнө оҥоһуллуннум. Биир киһиэхэ 130 тыс. солк. өнө тиксэр. Сыана үрдээбитин суотугар 1994 сылтан өнөнү оҥоруу улуус үрдүнэн 2,3 төгүл улаатта, оттон почта өнөтө 5 төгүл үрдээтэ. Холобур, куорат кытта телефонунан кэпсэтэргэ биир мүнүүтэҕэ 2700 солк. төлүүгүн, телефон төлөбүрэ 35700 солк. тиийдэ.

Нэһилиэнньэ сыллааҥы харчынан дохуота 90438 мил. солк. тэҥнэстэ. 1994 сылы кытта тэҥнээтэххэ, 2,3 төгүл улаатта. Нэһилиэнньэ биир дуоҕатыгар ыйта ортотунан 379 тыс. солк. тиксэр. Дохуот уопсай кээмэйиттэн хамнас 63,5, пенсия, пособие 18,6, тыа хаһаайыстыбатын бородуукталарын атыылаһыннан 7,4, үбүлээһин систематыттан хаһыллар үп (страховка төлөбүрэ, чаанньыгай дьиэ тутуутуттар бэриллэр ссуда, уурдарыы бырыһыана уо. д. а.) 3,4 бырыһыанын ылар.

Куорат тэриллэриттэн хамнастаах олорор тэриллэртэн ураты уонна баанньайдары, биирдиилээн предпринимателлэри киллэрбэккэ турар, улууска 4246 үлэһит баар. Үлэһит ахсаана 1994 сылтан 137 киһиэн аччаата.

Биир үлэһит ыйдааҥы орто хамнаһа: Промышленноскэ 657 тыс. солк., тыа хаһаайыстыбатыгар 404, тутуута 1633, эрэнэргэ 817, эмэ тэриллэлэригэр 1013, норуот үөрэҕиригэр 547, культураҕа 568, үп тэриллэлэригэр 1123, салайар аппараппакка 1019 тыс. солк. тэҥнэһэр.

Үлэҥэ хаачыйыы хаһыгар 322 киһи регистрацияламмытыттан 124 киһи үлэлиир миэстэтин булуннна. Сыл бүтэһигэр үлэтэ суохтар ыстатыыстыкаҕа 134 киһи учуокка турар, итиннэ 55 дьахтар. Кинилэртэн 8 ыыппыттан 1 сылга диэри 22, сылтан үөһэ 11 киһи үлэ буолбат нэлбэк, 127 киһи пособие ылар.

Комбинат тиэйэр-таһар үлэҕэ бэйэтин үбүттэн биирэр кредитинэн 7 эргиэн предприятиелара туһаныллар. Кинилэр сыл саҥатыгар 1570 мил. солк. биирэр пэстэх этиллэр. Аастыт сылга 188 мил. солк. кредити эбиллэр. Кредит төлөрүллэр болдьоҕун аҥыылан туһаныллар. Кредит төлөрүллэр болдьоҕун аҥыраан, 1504 мил. солк. бырыһыан ахтарбыттарыттан 1485 мил. солк. төлөөтүлэр. Ыйбыт ссудаларыттан сыл устата 1595 мил. солк. төлөнно. Сылаҥ, Мындаҥаайы сельпоолара, Хайахсыт эргиэнин предприятиета, кондитерскай сыах пэстэриттэн босхолоннулар. Сыл бүтэһигэр предприятиелэр ы

КӨҺҮЛ КӨЧЧҮЙБҮТ КӨКӨТТӨР

СИЭР-МАЙГЫ ТЕМАТЫГАР

Тапталлаах оҕотун сүтэрбит аҕа, биирэ төрөөбүттэрин, олоҕун аргыһа, хоһоон олох доҕоруо, оҕолоруо, хаан - уруу аймах - биһэ дьоннорун сүрэхтэрин кыланыыта, кинилэр аҥыылара - кутуулара, харахтарын уутА тохтуута... Оҕо, дьулаан суол диэтэҕин, итти кэдэҥ кинилэр өйдөрүгэр-санаалларыгар, лууһаларыгар үйэ-саас тухары оспот сырҕан баас буолан иҥэн сырыттаҕа дии санаатахха, туугу да үлэлээбитиг, оҥорбутуг ыксыбат, утуйар уугу да көтөр, күннээҕи түбүктэн сыпыьалаҥыг да аймаҥар, ойоруоххун да, сытыаххын да билбэккэ тура хааман тахсаҕыт. Ханна да сылдьыбытыг, туугу да үлэлээбитиг аҥыр, бу алдьархайдаах сиҥнэ быыдаан өйгүттэн арахсыбат. Итиҥ хара күлүк буолан арахсыбакка батыһа сылдьар туох аатаах иэйиэйдээх хара саҥаный диэн, бука баһаалыста, омнуолаамаг.

Аҕыыт сыл күһүнүгэр Одьулуун иэйилиэтэр улууһу, оҥу аһаан, республиканы аймабыт, көмүскэс санаалаах күн сирин дьоннорун бүтүннүүлэрин кэлэҥнат, киэр хайыһыннарбыт кэпи өлүүлээх сиҥнэ быыдаанара үтүү-субуу тахсыбыттарын истибит, «Саҥа олох» хаһыаттан аахпыт буолуохтааххыт. Онно оҕом, улуустааҕы нс дьыала отделын үлэһитэ Платон Сивцев быстах өлөрүөхсүттэр иливлэриттэн былаҕайга былдьаная турар. Онтон ыла олорор да олоҕум олох буолбат, утуйар да уум кэлбэт курдук аҥыыга-абаҕа баттатан, түүл-бит курдук сылдьабын. Оҕолорбун, сиэннэрбин, кини кэргэттэрин эрэ аймаамаары туттуммута буола сатыыбын. Кыратык да эмэ буоллар аралдьыйа түһээри, аҥыыбын-абабын аҥарыыаары дьон ортотугар буоларга, кинилэрдиин оҥу-маҥы кэпсэтэ сатыырга кыһанабын. Аны оҕом кэргэнэ, кини оҕолоро, биирэ төрөөбүттэрэ тугу саныы, дуоһаларыгар төбөлөөх эрэйи көрсө, мар саҥа баттыгыттан хайдахтаах курдук саҥаалларын бөҕөртөтүнэ сатыы сылдьаллара буолуоҕ диэн өй-саҥаа үүйэ-хаайа тутара эмиэ туспа.

Ийэбит өлбүтэ уонтан тахса сыл буолла. Онтон ыла оҕолорбун бэйэм көрөн-харабаан, үөрэттэрэн, уолаттарбын армияҕа ыыталаан сулууспалатан улаатыннартаабытым. Кыра сылдьаннар, ийэлэрэ суох дьон быыстыбан, аҥыылларга-таҥаллаарга табыллыбыта ханна барыай. Олоҥу кытта аахсыбакка, дьиэбатын-уоннутун, сүөһүбүтүн-аспытын барыы көмөлөөх, бэйэ сүбэнэн көрөн ыал тэҥинэн буруолаах аатын ылан этэҥнэ олорбуппут. Улахаттарбыт сылгыйа туспа алаҥа дьиэ тэриннэн, ыал буолан барыталаан испиттэрэ. Ол үөрүүтэ-көтүүтэ биир туспа буолара, ардыгар хайдах-туох олороллор диэн саҥаа эмиэ үүйэ-хаайа тутара, хардары-таары сылдьыһарбыт, билсиһэрбит, көмөлөсүһэрбит, үөрүүбүтүн барыта үөскэтэ үлэлэстэрбит.

Итиннник үүт-туораан олохпут аҕыыт күһүн атыйахтаах уу курдук аймаммыта... Барыы даҕаны ыар баттыкка баттаппыппыт, олохпутугар хаҕыс тыал тымныы тымна аҥылыйбыта. Биһиги аймаҕы тоҕо итиннник иҥэ суох иэдээн, аана суох алдьархай аҥгыаата? Ыар буруйу оҥорбут Гуляев, Николаев, Винокуров уонна Тоскиннар төрүт удьуор ыччаттара эбээт. Кинилэр төрдүлэрин-уустарын сорохторун үчүгэйдик билэттиибин даҕаны, көрүстэхпитинэ хаптэтиһэр-ивэтийэр да этибит. Ол эрээри биһиги оҕону кыра эрдэриттэн дьиэҕэ-уокка таба иитиигэ, режимнэ кытаанахтык тутуһуннарыыга үксүгэр кыһаллаччыбыт суох, оскуолаҕа кытта ыксаа сибээһин тутуспаппыт. Оҕо хаҥан сылдьарын, тугунан дьарыктанарын, кимнээҕи кытта доҕордоһорун, ооньуурун биһэ соруммаппыт, кэлэн төһөҕө кэлэн аҥыыра, утуйара көҥүл. Кэлин борбуйдарын көтөҕөн иҥэннэр сороҕор оскуолаҕа, сороҕор кулуупка үгүгүлүүр ааттыраннар, көҥүл бараллар уонна түүн дуу, сарсыарда-дуу төһөҕө кэлэн утуйалларын ким билиэ биэрэй, төрөппүттэрэ даҕаны кыһаллыбаттар, ирдэһэллэр. Хайдах эрэ сылдьыахтаахтарын курдук өй-саҥаа омсолоох үгэһэ олохсуйда.

Өбүгэ үгэһэ умнуута хаалла. Урут сахаларга ийэ, аҕа тылын туора хаампат буоллалара, төбө эмэ улаатыахтарыгар диэри кинилэр этиилэриттэн, такайыларыттан дьиэрэ-уоннуу, ыччаттарбыт ботоҕоко буоллулар даҕаны, төрөппүттэрин тылын көҕүнэ-көҕүнэ истибэттэрэ, бэйэлэрэ таптаабыттарынан сылдьаллара көҥүл курдук. Аны ыаллыылар дьону «көҥүргэппит, кыыһырыат» түһүттэн «түүө» сиэнинэн сиэйтаран, ыалларын оҕолоро туугу тыыллаарын, тугунан дьарыктаналларын биэлэр-эрээри, нистин-сиэбэ сатаанныыпара баар. Биэлэгин биэлэ-биэлэ биэбэтэҕэ, көрө-көрө көрбөтөҕө буолуу үгэскэ кубулуйда. «Хайдах да буоллуннар, биһиги туохпут иннидэтэй» диэн өй-саҥаа диринник олохсуйда. Ол иҥин ыччаттарбыт ар ыраан-көҥүл бардылар, туох да, ким да иннигэр эппиэтинэйи сүктэт курдук саҥаннылар. Итиҥ иҥин буруйу оҥоруу салҕанан тахса турар. Маннык сиэтэр биһиги саамай улахан иэдээммит. Бастаан кыраларыгар уоҕуганнаммат, бас-баттах, көҥүл барбыт ыччаттар «тугу да гынар кыахтара суох эбит, биһигиттэн куттаналлар» диэн өйгө-саҥаҕа кэлэннэр, мар да буруйу оҥорортон туттуммат буоллулар. Ол тахсыбыттара, Оттон билигин ботоҕоко буоллулар даҕаны, төрөппүттэрин тылын көҕүнэ-көҕүнэ истибэттэрэ, бэйэлэрэ таптаабыттарынан сылдьаллара көҥүл курдук. Аны ыаллыылар дьону «көҥүргэппит, кыыһырыат» түһүттэн «түүө» сиэнинэн сиэйтаран, ыалларын оҕолоро тугу тыыллаарын, тугунан дьарыктаналларын биэлэр-эрээри, нистин-сиэбэ сатаанныыпара баар. Биэлэгин биэлэ-биэлэ биэбэтэҕэ, көрө-көрө көрбөтөҕө буолуу үгэскэ кубулуйда. «Хайдах да буоллуннар, биһиги туохпут иннидэтэй» диэн өй-саҥаа диринник олохсуйда. Ол иҥин ыччаттарбыт ар ыраан-көҥүл бардылар, туох да, ким да иннигэр эппиэтинэйи сүктэт курдук саҥаннылар. Итиҥ иҥин буруйу оҥоруу салҕанан тахса турар. Маннык сиэтэр биһиги саамай улахан иэдээммит. Бастаан кыраларыгар уоҕуганнаммат, бас-баттах, көҥүл барбыт ыччаттар «тугу да гынар кыахтара суох эбит, биһиги куттаналлар» диэн өйгө-саҥаҕа кэлэннэр, мар да буруйу оҥорортон туттуммат буоллулар. Ол түмүгэр мин уолум аҕыыт күһүн-сор суолламмыта, кэргэттэрэ тулаайах хаалбылар.

Онон сүт Одьулуунга ыар буруйу оҥорбут, көҥүллэринэн көчүйбүт көкөттөрү саамай кытаанах эппиэккэ тардыстар, ханнык даҕаны чэпчэтиллиэ көрбөтүгэр бастарыам этэ. Кинилэр дьайыылара ханнык даҕаны алдьас буолбатах, соруйан өлөрүү. Көҥүллэринэн барбыт, сиэри-майгыны билиммэт буолбут, кибилиэ суобаны сүтэрбит Гуляев, Николаев, Винокуров, Тоскиннар оҥорбут буруйдарыгар дьону кытта тэҥинэ хаамсар, алтыһар ханнык даҕаны быраабыта суох диэн саныыбын.

Биһиги ыар сүүктэммит саммитэгэр барыы өртүнэн көмөлөспүт, өйөбүл, тирэх буолбут оҕом үтүлээбит нс дьыала отделын үлэһиттэриттэр. Одьулуун иэйилиэгин дьаһалтатыгар Н. Н. Шестаковка, Е. Е. Окороковаҕа, Сылаан иэйилиэгин дьаһалтатын баһыыстыгар С. П. Макаровка, маҥы таҥастыыр АО бириигэдьиэриттэр Д. Ф. Чепаловка, оҕолорум биэргэ үөрэммит доҕотторуттар, табаарыстарыгар махтабын тиэрдэбин.

Петр СИВЦЕВ.
төрөппүт аҕата.

Сүүрүк Афоня

ССРС физическэй культуратын туйгуна, Саха Республикатын физическэй культураҕа үтүөлээх үлэһитэ, Россия норуотун үөрэҕириитин туйгуна, республика чулуу быыйа Афанасий Петрович Илларионов олунньу 20 күнүгэр 50 саайын туолар.

Маҥнай бу суруйуубун «Күнү сүүрүүттэн саҕаланар» диэн аатаары тыыннан барбан, хайахсыттарым уолларын сүүрүк Афоняттан атыннык аатаабаттарын бэркэ билэр буолан, итиннник төбөлөөтүм.

Сүүрүк Афоня туһунан бастакы суруйуум «Саҥа олоххо» бэчээтэммитэ оруоҕ бука сүүрбэ сыл буола охсубут эбит, этэҥнэ сырыттахха «дыл-хонук» диллэлэрэ итиэ эҥ, түргэнник даҕаны эдэс гынан ааспыт. Чурапчы ытык кырдьаҕаһа, Саха Республикатын культуратын үтүөлээх үлэһитэ, фронтовик Г. Д. Ефимов Улуу Кыайыы 50 сыллаах үбүлүөйүн көрсө «Сэттэ иннибит сэриилиттэр» диэн кинигэтин олус сэргээн аахтым. Москва оборонатын кыттыылааҕа, «Хорсунун иҥин» медаль кавалера Петр Илларионов—Улахан Бүөтүр уола кыра Афоня аатыгар баппат үтүө үлэһит, улахан кэпи буола үүммүтэ биһиэхэ, кини чугас, билэр дьоннугар, олус күндү, киэн туттуулаах, үрдүк үөрүүлээх.

60-е сыллар Чурапчы спордун историятыгар «кыыл көмүс сыллар» этиллэр. Алексей Ермолаев, Вячеслав Карпов, Семен Макаров, Прокопий Шестаков, Алексей Собакин, Петр Посельский, Петр Оконешников, Варя Дмитриева, Иван Васильев уо.д.а. кэпи аҕаан сиппэт эдэр аатара, чахчы «сулустар» чаҕылла умайыыттара. Кинилэр кэккэлэриттэр уонсэттэтигэр хаһыарга, сүүрбэ түөрдүгэр чэпчэки атлетикаҕа бастакы разряд нуорматы аһарбыт Афанасий Илларионовы кини тутта киллэрэбин. Улахан марафонга республика алта төгүллээх чемпиона, рекордсмена, 1975 сыллааххы республика хайыһардьыттарын үс киэскэ сүүрүүлэрин, Манчаары Бөлүлэй, Герой Попов биринстэрин эдэх төгүллээх кыайыылааҕа, ураат тымнаах быыыр Афанасий Илларионов сүүрэр суолга тахсыыта—спорду сэҥээрэччилэргэ дьиҥнээх бырааһынныыс! Бу дьоҕус, намчы харуйдаах, ыраас хаанныах быыыр көрө, умсутуулаах сүүрүүтүн көрө, кини сылайбат сыныаһыныгар, ылистибат ыгыриттэр, кыайыыга хыгаанах дьулуурдар сүүрүйэ сүүһүнэн, тыыныччанан кэпи кэлэрэ, спорт дьиҥнэ эйгэтиттэн сөбүлэр дуоһуйуулуу, үрдүк үөрүүнү ылара, итиэ дохсун тыаһынан махтанара, уруйдуура-айхаллыыра. Көрөөчү махтала, таптала, биһиги Афонябытыгар күн бүгүгүгэ диэри сөбүрүйэ, мөлтүү ылыгэ барыбытын үөрдэр. Ол аата—30 сыл уруй-айхал, махтал!

Афанасий Петровичы ааҕардас спортсмен эрэ быыыстынан сыаналыыр, биллэн турар, кэрэгэй. Өссө Хайахсыт орто оскуолатыгар иитэр үлэни тэрийэччиэн үлэлиэҕиттэн оҕоку үөрэтиигэ-иитиигэ улахан дьоҕурдаах, тэрийэр, салайар талаанныаах биллибитэ. Кэлин Мэҥэ-Хаҥалас улууһуттар үөрэх салаатын инспекторынан, спортивнай оскуола директорынан тахсыылаахтык, айымныыдаахтык үлэлээн үрдүк ситиһиилэнэн. Биллэгин республикаҕа аан бастакынан спортивнай лицейы тэрийэн, үлэтин саҥалыы саҕалаата.

Улууспутуттар марафон диэн тыл быыыр Афанасий Илларионов ааттан кытта дьүөрэлэһэр. Кини «туйаҕын хатараҥ», кини сүүрүүтүгэр умсутуйан Гаврил Иохтукскай, быраата Михаил Илларионов, сахаттан бастакы ССРС спордун иэдэнэн атлетикаҕа маастара Артур Феофанов курдук чаҕылхай быыыйдар үммүттэрэ түүрүкөүтүгэр-суду ытыктабыыны үөскэтэр.

Тус бэйэм Афанасий Петровичка махтаным мунура суох. Кини сүбэтинэн улуус хаһаатыгар «Чурапчы чулуу спортсмендэрэ» диэн рубриканы аспытым. Бэйэм куһаҕаммыттан үлэтэ суох буолан «муна-тэҥэ» сырыттахпына күүс-көмө буолан өрө тарпыта, кэлин «Туспуга аммыт олох», «Төрүт буоллан телкеленен...» диэн кинигэлэрбин, дьиҥэ, кини өй уган, саҥаа салҕаан күн сирин көрдөрбүтэ.

—Сүүрэр суолга—Афанасий Илларионов, Чурапчы!—диэн судьуйа-информатор чуор саҥата, дьонун-сэргэтин үөрдэ, кыайыыга кыыаттыы, ыччаты чэгиэн-чэбдик олоххо ыытыра ыыргийэ дуоһуйар. Үйэ аҥардаах үбүлүөйүнэн үтүө үөрүүлээх үтүө күннэри, самыыбат саргыны саха чулуу быыыйыгар, Афанасий Илларионовка, баҕарыаҕым!

Дмитрий ЭВЕРСТОВ.

АҔАЛАР КҮННЭРЭ

Бахсы Толоонуттар дьахталлар комитеттарын, норуот педагогикатын уонна олохтоох кулуун тэриллиэрэ түөрт күн устата аҕалар күннэрэ ыытылынна. Бастакы күнүгэр Николай Николаевич Слепцов салаатын кыаммат дьыл кэргэн аҕаларыгар оттук маҥа эрбэтэн, сахаалаах биэрдилэр, ыйэр муустарын тиэйдилэр. Иккис күнүгэ эдэх уолаттардаах аҕалары кытта көрсүһүү ыытылынна. Үүс күнүгэ эдэх уол оҕолоох уонна уол сиэннэрдээх эйэлэр күннэрэ тэрээһиннээхтик барда. Төрдүс күн ыччат киэһэтэ тэриллэн ыытылынна. Онно буулаҕа уолаттар хары баттастылар, мас тардыстылар, эҕэрдэ концерт биэрдилэр.

Итиҥ дьаһаллары иэйилиэк дьаһалтатын специалиһа Евдокия Надяновна Решетникова иилээн-саҕалаан ыытта.

х х х

Бахсы орто оскуолатын директора Е. Е. Оконешников, завуч А. К. Барашкова тэриллиэрэннэ, ыйбэлдьиттэргэ уонна кыаммат ыалларга үөрэнээччилэр тимуровскай хамсаһыныннан аҥыар муустарын дьаарыстаан, оттук мастарын саҥаалаан биэрдилэр. Онно ордук актыыбынайдык Нюргун Оконешников, Айсен Николаев, Костя, Проня Барашковтар уо.д.а. кытыннылар.

Кыамматтар, ыйбэлиттэр үөрэнээччиэрэ истиҥник махтаныллар.

Маша НИКИТИНА,
Бахсы орто оскуолатын
6-с кылаһын үөрэнээччитэ.

Норуот эмчитэ—Болтоҥоҕо

Саха норуотун түк быыыргы үгэстэриттэн саамай боччумнаахтарын, тыыннаах буолууга тардыһыытын, мыыдыр өйүн, чочуллубут кистэлэҥнэрин быыылабыт, талаанныах дьоннорунан норуот эмчиттэрэ буолаллар. Кинилэртэн С. С. Хоютанова биирдэстэриннэн аатталлара чуолкай. Кини Дьааҥна улууһун Суордаах иэйилиэгэр Старостиннар диэн улахан аҕа уоһуттан төрүттэх. Дьоннго истиг, эйэрэс сыыннаах, үтүөкэннээх киһи. Светлана Степановна хас да сыллааҕыта Кытаанахха кэлэн олорон сылы быһа дьону эмтээн-томтоон олохтоохтор махталларын ылбыта. Ол туһунан уос номоҕуттан түспэккэ, кэрэ, үтүө сонун буолан сылдьара эхтээх.

С. С. Хоютанова Саха госуниверситетын кэтэхтэн үөрэнэн бүтэрбитэ, иэдэнэн саха тылын учуутала, 1987 сылтан эмтиир дьоҕурдааҕын билиммитэ уонна Орто Бүлүү Балаҕаччытыгар дьону эмтээһиннэн саҕалаабыта. Эмтиир ньымаларынан биомэдицинэ (ылбайыр, пэрийин), хаанкаайын буоллар. Биһиги ортобутугар ордук тэнийбит остеохондроһу, бүөр таһырыытын, бүөр, хабах тымнайыыларын, сүүрүк ыраас марыыларын, хаан туруутун, тымыр кыараһыныын, о.д.а. эмтиир кыахтаах. Бу үтүө тускуллаах үлэтигэр кэргэнэ Семен Семенович Хоютанов, оҕолоро көмөлөһөллөрүн туһунан үөрэ-көтө кэпсиир. Түөрт оҕолоохтор, сиэннэрдээхтэр. Ийэ туйах хатаралаччыта, бэйэтин курдук айылҕаттан талаанныах улахан уола Володя—эмиэ киэҥник биллэр норуот эмчитэ.

Светлана Степановна Болтоҥоҕо, Кыандаҥа иэдиэлэ курдук 72 кэпи арааһаларын эмтээтэ. Аны саас кэлэн эмтээбит дьонун көрөр-нэтэр баҕалаах. Норуот эмчитэ Болтоҥо иэйилиэгин дьаһалтатын баһыыстыгар А. М. Слепцовка, олохтоох балыыһа врачыгар А. В. Седалищеваҕа, фельдшер А. Н. Ефремоваҕа истиҥ махтаныы тиэрдэр.

Николай ИГНАТЬЕВ.

«ЧӨБДИҢ ОЛОХ ИҺИН» УЛУУСТААҺЫ КӨРҮҮ-КОНКУРС

ДЬОҺУННААХ ДЬОРО КИЭҺЭЛЭРГЭ

Олунньу 22 күнүгэр «Аҕа—ымс оҕо киэн туттуута, уол оҕо тарҕэҕэ» диэн темаҕа анаммыт дьоро киэһэни Хайахсыт нэһилиэгэ Дириҥнэҕи Сыҥньалаҥ кинигэр ыытта.

Фойеҕа туруоруллубут Хайахсыт ураһа тарбахтаахтарын оҕоһуктарын быыстапкатын уонна нэһилиэк олохтун билиҥнэрэр, көрдөрөр стендэлэри дьон сэҥээрэ билистилэр.

Дьоро киэһэҕэ толоруллубут нүөмэрдэртэн сценаҕа ветерана, үгүс фестиваллар дипломаннара Николай Протасов тойуга, Александра Кузьмина солота, «Роддомнаа» диэн Петр Федулов монолога, эр дьон ансамбллара көрөөчүлэри биирдэбиллэрин ыалла, Үлэ ветерана, олохтоох автор Петр Борисов бэйэтэ суруйбут «Дьиэлэри дэҥдэттим» диэн хоһоонун олус не хинрбэхтик туттан-хаптан толоруутэ кайдыбыта. Эдэр чаҕылхай талааннар суохтара, үгүсүлэр ситэ-хото бэлэмэ суох толоруллубуттара концерды арыый сымсатта. Ол эрээри «Дьоро киэһэ» сценарийа бэркэ таныллан, чочуллан суруллубута,ججومپونناتور Владимир Габышев уонна концерды салайан ыыппыт Елена Дьячковская үгүс сыраларын бэлэхтэрин бэлиэтэхтээ сөп. Дьоро киэһэ аналлаах тематын таба тайанан барбыта көрөөчүлэри да астынарда.

х х х

Саҥаны олунньу 23 күнүгэр Кылаанныах нэһилиэгэ Кытаанахха «Мин таарэгэним, дьиэ кэргэним, дьарыгым» диэн киэһэни тэрийэ ыытта.

«Киһи алаҥа дьиэтэ—киин уйата» эбэтэр «Үчүгэй хайаайын дьиэтин тиэргэнэ биллэр» диэн ис хоһоонун өбүгэлэрбит мэҥэҕэ эпэтэх буолуохтаахтар. Оттон Кылаанныах нэһилиэгэ мылдыр уус дьоннооҕуттан биллэр. Кинилэр бэйэ-бэйэлэрэ мэҥэ-олорбокко, туох эрэ туһалаах оҥоруорго, бэйэлэрин дьарыктарыттан мөкөөтө үлэҕэ утуйар, үөрэтэр бастаах буолар. Бу киэһэ бу ураһа тарбахтаах дьон дьүһүйэн, айан таһаарбыт оҥоһуктарын быыстапкаҕа туруоруулунна.

Киэһэни Иван Кузьмин тыллаах-сэрэ, Василий Зыряновы музыкатыгар «Арылаах» диэн ырыаҕын Иван Барашков аста Арылалах орто оскуолатын төрүт культураҕа учуутала Юлия Спиридонова «Туос ураһа» диэн Наталья Михалева хоһоонун олус табыллан, нэйилээхтик аахта, иннинэ элбэҕа эрэннэрэр ыччат баар буолбута көрдөрөөстүбүт. Билигин да атаҕын тоҕотуулаах үгүсүлэрэн «дьигыйар» сцена ветерана Михаил Иванов толорбут «Индийскэй үгүсүүтүн» ытыс тыаһынан көрүстүлэр. Михаил Иннокентьевич 9 оҕо аҕата, иллэҥ бириэмэтигэр ыстэҥэрин, уруһуйдуурун сөбүлүүр, уруккута оройуон биллиилээх маньыыстата, «Почуот Знака» орден кавалера, билигин пенсиэҕэ олорор. Учуутал, ырыаҥ, хоһоону суруйуунан умсугуйан дьарыктаах Егор Барашков бэйэтин желодиятыгар Семен Данилов тылларыгар «Оҥоһуктар кутан кудуо» диэн ырыата, саайыы тухары сүүҥү үлэтиттэн илэтин арааргатах «Почуот Знака» орден кавалера Мария Пустиновна Данилова хаһаахтан хостоон эрэр күрдьүк саһыллан, этэн субуруйуут чаҕырҕаҕа үрдүктүк сыыллыбыт. Арылалах олохтоохо мелодист Прокопий Новгородов Сүнтаарса ыытыллыбыт «Сахам Куолара» диэн республикаҕа фестиваль-та бөҕөргөппит «Саха кыргыттара» диэн ырыатын уолаттар ансамбллаан толоруута, эмиэ кини мелодиятыгар «Хомуйум, ыллаах» диэн Сардыана Борисова солота бөҕөргөппит. Бу дьоро киэһэни ыытыы сценарийын суруйбут Евдокия Матвеевна Поповаҕа махтанныт улахан. Нэһилиэк дьаһалтатын баһылыга В. М. Ядринскай дьоро киэһэҕэ бэлэтинэн кыттан уонна тэрээһин үлэлэрискэр болҕомтотун уурбута атыттарга холобур буолуоҕ сөп.

Галина МАКАРОВА,
Мария ГЕРАСИМОВА.

ӨҢӨНҮ ОҢОРОБУТ

«Күннэй» кыра предприятие дьиэтигэр тиэскэтин протезтыгар ыытыыбыт. Оҥоробут: тиэйи бүтүнүү протезтаһыны, уйуллар, мэлдьи кэтиллэр протезтары, коронкалары уонна бүрүйүтэриллэри.

Өҥөнү оҥоруу государственнай тарифтан чэпчэки.

САКААСТАРЫ ЫЛАБЫТ

Чаҕыйай дьонтон, тэриллэлэртэн утары харшыытыар биирдиилээн столярдай оҥоһуктарга сакаастары ылабыт. Адырыспыт: Чурапчы сэл. Нерюнгри уул. 38 №-рэ. Тел. 21-195. **Чурапчытаабы мэҥи тангастыыр комбинат.**

УЛУУСТААҺЫ ҮҺГҮҮ КҮРЭҺИН БАЛАҺЫАННЬАТА

Кулун тутар 21 күнүгэр Дириҥ бөҕүөлэгэр оро уонна улахан дьон үөгүүлэрин коллективтарын конкурса ыытыллар.

Тэрийээччилэр: культура управленнета, Хоптоҕо нэһилиэгин дьаһалтата, Хаптоҕотоойду Сыҥньалаҥ кинигэ, музыкальнай оскуола.

Сыала-соруга: саха норуотун баай фольклорун үөгүү-күүһүнэн арыйыы, нэһилиэннээҕи үөгүү-киэҥ араҕатыгар тардыы, сайыннарыы, умнуута хаалбыт өбүгэлэрбит үөгүүлэрин саҥаттан тилиннэрии, эдэр талааннары арыйыы.

Ирдэбиллэр: Улахан дьоҥҥо:

—саха үөгүүтэ (4-тэн итэҕэйэ суох паара),
—сольнай үөгүү (бэйэ талыытынан);
—көҥүл темаҕа туруоруллубут үөгүү.

Оҕолоҥҥо:

—сахалыы үөгүү (4-тэн итэҕэйэ суох паара);
—сольнай үөгүү, дуэт (бэйэ талыытынан);
—аан дойду норуоттарын үөгүүлэрэ эбэтэр аныгылыы үөгүү.

Түмүгү таһаарыыҕа кыттааччылартан ирдэнилээр: таҥастара-сабата, толорууларын маастарыстыбата, сценическэй культуралара, үөгүү туруоруллуута.

Кыттар коллективтаах хас биирдии нэһилиэк дьаһалтата улахан дьоҥҥо 500 тыс. солк., оскуола оҕолоруо коллективтарыгар 300 тыс. солк. итэҕэйэ суох суумалаах бириистэри олохтууллар.

Конкурс кыайыылаахтарыгар 1, 2, 3 миэстэлэр иитиллэллэр, спонсордар уонна тэрийэр комиссия аан бириистэри олохтууллар:

—«Гран-при»;
—«Эдэр көскиллээх үөгүүһүт»;
—«Бастыҥ туруораачыс»;
—«Үчүгэй костуум ыһыах»;
—«Үчүгэй музыкальнай киэргэтии, айыы ыһыах»;
—Кеҥиҥ Посельская бириистэрэ;
—Наталья Посельская бириистэрэ.

Жюриҕа музыкальнай училище преподавателэрэ.

Сайаанкалары киллэрэр: культура управленнета. тел. 21-317. Дириҥнэ, тел. 26-100.

Улуустааҕы культура управленнета.

БИЛЛЭРИИ

Хатылы уонна Болтоҕо нэһилиэктэрин дьаһалталарын итиэннэ чэбдиг олоҥу пропагандалыыр «Ыллык» общества тэрийиллэриэн 11. Д. Субуруускай төрөөбүтэ 100 сылынан **саха аттарын сүүрүүтэ** кулун тутар 17 күнүгэр күнүс 12 чаастан Мардайы ипподромуттан ыытыллар. Оннооҕор Чурапчы уонна Таатта улуустарын нэһилиэктэрэ кыттыылаах. Сүүрэр ат ахсаана хаччахтаммат. Нэһилиэктэр 1 мөл. солк. хаачыллан биириистээх кэлэллэр.

Аттар сүүрэр дистанциялара:

800 м—3 саастаах тыйдар, 1 зачет
1200 м—2 зачет
1600 м—2 зачет
2400 м—1 зачет
3200 м—1 зачет
4800 м—1 зачет

Кыттааччылар 21-410 телефоннаах Хатылыҕа, 21-828 телефоннаах Болтоҕоҕо билсиэрэ-тигэр.

«Ыллык» общество.

АТЫЫЛЫЫБЫТ

«Иж-Планета-5» мотоциклы —7 мөл. солк.

Рис күрүпаны—куула 350 тыс. солк.

Адырыспыт: Чурапчы сэл. Красильников уул. 6 №-рэ. Тел. 21-182, 21-231.

«Аартык ЛТД» ХЭТ.

х х х

Саҥа ЗИЛ-131 (кунг) автомашинаны, сылгата чэпчэки. Атыылаһыан баҕаахтар Чурапчы сэл. Нерюнгри уул. 21 №-гэр эбэтэр 21-363 телефоннаах билсиһиҥ.

х х х

Сүүрэ сылдьар ВАЗ-2102 мөл. солк. Тел. 21-427. автомашинаны. Сылгата—15

АНАТОЛИЙ ФИЛИППОВ —ААН ДОЙДУТААҺЫ ТУРНИР ПРИЗЕРА

Болгариядаа «А» категорияаах боксаҕа аан дойдутаабы турнир түмүктэнэ, оннооҕор Россия сүүмэрдэммит хамаандатын составыгар киирсиэн Саха сирин икки спортсмена кыттыыны ылылар. Анатолий Филиппов (48), полуфиналга хотторон, 3-с миэстэлэниэ. Дмитрий Федоров (57) бастакы киирсиитигэр кыайтарда, Турнир кыайыылаахтара Олимпийскай оонньуулардаа кыттар бырааптаныылар.

СИА.

Эҕэрдэлиибит!

Күнүтүк саныыр тапталлаах дьоммутун аҕабытын, эдэр саайын суоннар эриирдээх үлэтигэр ыаппыт, күүһүн-күдэҕин көрдөбөтэх үлэ ветерана МЕСТНИКОВ Егор Петровичы уонна нийэбитин, үүнэр ыччаты иитиигэ 30 сыл эпкилэ суох сыратын биэрбит үлэ ветерана МЕСТНИКОВА Анна Дмитриевнаны олохторун холбоон олорбуттара 30 сылын туолбутунан ис түрэхтэн үөрэн, долгуйан туран эҕэрдэлиибит. Баҕарабыт барыта ситиһэн, сырдыгы, кэрэни.

Кыыскыт, күтүөккүт, аймахтаргыт.

х х х

Күнүү Чурапчы салгынныатыгар «Чуораанчык» уйуйан үлиһиттэрин Саха сиригэр оскуолаҕа киирэн иитиллэрэ саастаах оҕолор тэриллэлэрэ айыллыыбыттара 75 сылын туолбут үбүлүөйүнэн уонна уйуйаан сайа дьиэҕэ киирэр үөрүүлээх күнүгэр эҕэрдэлиибит.

Кырачаанныбыт нуттарын-сүрдэрин кыһаллан-мүнэллэн көрөр-истэр, иитэр-үөрэтэр дьоммутугар үлэҕитигэр ситиһиилэри, дьолу-соргуну баҕарабыт. Олохтоох нуучча хас буолуохтун, иннинэ-кэнэ мэлдьы сырдык, ыраас, чаҕылхай күннэннин!

Уйуйаан иитиллээччилэрин төрөппүттэрэ.

х х х

Ыкса ыаллардыгын; чугас таҕаарыстарбытын Зоя Николаевна, Василий Яковлевич МАКАРОВТАРЫ алаһа дьиэҥэ тэриэн ыал буолбуккут 25 сыла туолбутунан итиитик, истиҥник эҕэрдэлиибит. Сылаас сыһыанныт, үтүө майгыт, мууларай сүбэрит оҕолоргутугар, сиэн-нэргитигэр өрүү холобур буолан элбэхтэ үөрэттин. Ыалдьарыы кыйдаан, кырдьарыы кыайан, өссө да уйуннук, дьоллоохтук олоруоргутугар, хас сиэннэргитин көрсөргүтүгэр баҕарабыт.

Елена, Константин Постниковтар, Татьяна, Юрий Шамаевтар, Изабелла, Анатолий Кузьминнар, Анастасия, Алексей Винокуровтар.

КЭЛИҢ, ҮӨРЭНИҢ!

«Арсы» үөрэтэр-үлэлэтэр комбинат үлэтэ суохтары уонна ийэлиттэри үөрэхтэ ыытыар:

Бэргэһэ тигиитэ. Үөрэнии болдьоро—5 ый.

Этэрбэс тигиитэ—5 ый.

Көмүс ювелира—6 ый (уруһуйга, уһанарга дьоҕурдаах оҕолоҥҥо).

Илиинэн, массыынанан баайыы—3 ый.

Швея-моторист—5 ый.

Тракторист-машинист —1 ый.

Парикмахер—5 ый.

Телевидео өрөмүөнэ—5 ый.

Үөрэхтэр кулун тутар 5 күнүттэн саҕаланаллар.

Маннык документтар ирдэнэллэр:

Паспорт.
Үлэ книжкэтэ.
Мед-ыспыраапка.
Хамнас ыспыраапката.
Дьиэ кэргэн туһунан ыспыраапка.

Маны таһыынан төлөбүрдээх маннык бириэмэлээх курстар баалаар:

Бэргэһэ тигиитэ.
Этэрбэс тигиитэ.
Илиинэн-массыынанан баайыы.
Тангастан быһыы, тигии.
21-204 телефоннаах билсиэ.

«Агро» үөрэтэр-үлэлэтэр комбинат администрацията.

ДОРУОБУЙА МУННУГА

Полиомиелит

Россияҕа полиомиелит ыарыы тарҕанар куттала үөскээтэ. Аастыт 1995 сылга 156 киһи ыарыйда. Ол гынан баран Чечня Республикатыгар 143 оҕо ыалдьыбыттаан 6-лаах өлүө.

Полиомиелит аһара кут-таллаах ыарыы. Сүрүннээн, киһи мэйиитин, тыыннаах органнарын, ньиэрбэлэрин сүүрүлэр Көбүтэччиэнэн вирус буолар. Бу тас эйгэни олус тулуйумтуо ыарыыны тарҕатаччы бэйэтин дьаһыытын уугуна, үүннэ, ис тангаска 3-4 нэдиэлэ диэри сүтэрбэт. Кинилэри итиннэ эрэ дезинфекциялыыр средстволар комолорунан босхолонуохха сөп. Ыарыыҥа сыстыбыты түрүннэ 5 хойуутаттаныка 14 хонон барыы билиэхтээх сөп. Сорох ыйтан ордук да кэмнэ ыалдьыбыты билиҥ-мэхтэ сөп.

Ыарыыҥа хаттарбыт кинэ төбөтө ыалдьар, хотуолуур, иннинэ моҥуоҕурар, ааар утуйа сылдьар буолар эбэтэр олох утуйбат, түлэҥнэрэр, иннирик тартарар. Оҕолору прививкалаталлар полиомиелиттан быыһыахха сөп. Ол эрээри төрөппүттэр аахайыыларыгар суохтарыттан прививканы ылыы аһара мөлтөх. Республика үрдүнэн ылан көрөр буоллахха, 12 ыйдарыгар диэри саастаах оҕолор баара-суоҕа 29,9 бырыыпыанньа эрэ прививкаламмыттар. Оҥоо республикаҕа эбии болдьох быыһыыны—кулун тутар 18 күнэ уонна муус устар 22 күнэ. Оҕолоргутун прививкалаталлар марахан ыарыыттан быыһаналларын умнуоҥ!

Л. ПОПОВА, эпидемиолог.

Редактор Г. Г. ПОПОВ.

НАШ АДРЕС: 678700, с. Чурапча, ул. Карла Маркса, 26 «а». ТЕЛЕФОНЫ: редактор — 21-332, отделы — 21-285, общий — 21-505.

Учредители (соучредители) газеты — Редакция, Администрация улуса, Национальная издательско-полиграфическая компания «Сахаполиграфиздат». Газета издается на якутском языке, выходит по вторникам, четвергам и субботам. Индекс газеты: 54907. Объем—1 усл. п. лист. на 4-х страницах.

Чурапчинская улусная типография Национальной издательско-полиграфической компании «Сахаполиграфиздат». г. Чурапча, ул. Карла Маркса, 26 «а». Подписано в печать 28.02 18 ч. (гр. 18.00). Тираж 3340.

ЗАКАЗ № 25.

Автор суруттар этиллэр санаа редакция позициятыгар мөлдьи сөп түбэһэр буолбатах. Суруккаа мөкөлөр чатчылар кырдьыктаахтарыгар ыкпыттаабыт автор туох бэйэтэ кутар.